

Škola stylu

Budeme-li zjednodušovat, mohli bychom se s danou otázkou vypořádat takto: „Na počátku byla

škola“. Škola, lépe řečeno jistá škola: ta, která od roku 1880 bdí nad „francouzským slohem“ (Balibar,

1985b, str. 258), což znamená především „univerzalizaci národního jazyka, jež je založena na

gramatické elementaci“ (Balibar, 1985a, str. 347). Elementaci, která předložila jako oběť

colinguismus. Ten zaručoval mimo jiné i „stylistickou“ různorodost a „stylistický“ relativismus.

Právě škola uděluje důtky a pokárání a hodnotí kvalitu „stylu“ slohových cvičení žáčků. Nabízí se zde připomenout hodnocení na rukopisech z francouzštiny na střední škole: „úloha je nepodařená, žádné

myšlenky, špatný styl“, „pozor na projev a úpravu“, „formulujte příhodněji“, „novinový styl“ atd.

Můžeme však také zavzpomínat na posudky vysokoškolských disertací: „vzhledem k publikování

práce bude uchazečka muset tu a tam uhladit svůj styl“, najdou se i „rezervy ve stylu a pravopise“ či

„projev“ plný „nánosu a polovičatostí“ atd. Zdá se, že od šesté třídy až po doktorát se jisté

doporučení téměř vůbec nemění. Tolik předpisů a všechny směřují k sestavení obecné lingvistické a

rétorické normě, která bude sloužit jako značka pro odlišení těch, kteří nevědí, od těch, kteří vědí –

tedy těch, kteří ovládají správné užití jazykových projevů v celé jejich mnohosti. Projev slohového

cvičení totiž nesmí být ten, který je používán na školním hřišti, ani ten, který člověk přijímá v rodině –

každopádně alespoň pokud chce být jedinec přijat učitelem, kamarády či rodiči jako sociálně

bezproblémový element.

Škola, místo vzdělávání, kde nás učí pracovat s vyjadřováním, přednesem a výrazivem s ohledem na

kontext. Výborně. Ale vezměme na vědomí, že navzdory popírání všech po sobě jdoucích reforem

školní praxe výuka stylu a obecně vzato psaní nezná většinou jinou ctnost než „imitaci“. Tento

základní princip platí pro obecnou teorii už od pradávna a souhlasí s Platonovým vyobrazením

Prótagora. Přesto člověk už asi deset let může zaznamenat teoretický a pedagogický vývoj,

přinejmenším co se týče úmyslů. Žák, pod záštitou vytváření textu, se musí naučit imitovat, to jest napodobovat a opakovat doporučené projevy, standardizované normy, vybrané a předávané pro jejich společenskou ucelenost. Vrstva jazyka musí být totiž neutrální, transparentní, diskrétně elegantní.

Toto platí samozřejmě pro samotný jazyk, tedy vyjadřování, ale stejně tak i pro kompozici či pro poetiku vyprávění. To vše se známou francouzskou posedlostí „plánem“, který je jen jinou rovinou postupů antického řečnictví, kde stylizace zůstává neoblomně podrobená triádě *úvod/stat/závěr*, ať už je její úroveň jakákoli. Podle zvolené terminologie lze následovně mluvit i o *počáteční situaci/rozuzlení/konečné situaci*, aniž by to změnilo myšlenku konstruktivní strukturace. Dále spočívá zvládnutí argumentačních cvičení (komentář daného textu, kompozice, atd.) také ve schopnosti přepracovávat a obnovovat doporučovaný logický a diskurzivní model, buď podle trojčlenného plánu *teze/antiteze/synteze* nebo podle schopnosti přejít od nejmenšího k rozsáhlejší jednotce. Jak výstižně shrnuje jedna postava z románu Alphonse de Lamartina z roku 1849, když soudí jeden ze svých literárních výtvorů: „V této literatuře není ani začátek, ani konec, ani střed, ani gramatika, ani nic z toho co se obyčejně rozumí pod pojmem *styl*.“ Toto shrnutí zůstává platné i dnes, ať už se nám to líbí nebo ne. Slovo *styl* je zkrátka používáno jako syntéza, jako lexikalizované hyperonymum pro popsání všech vyprávěcích, skladebních a vyjadřovacích postupů.